

reettisen moraalinäkemysten, joka käsittelee ihmisten välistä moraalista. Teoriassa moraalii- ja oikeudenmukaisuusperiaatteet määritellään kuvittelemalla, millaisia periaatteita ihmiset olisivat voineet yhdessä sopia tai mitkä voisivat tulla universaalisesti hyväksytyiksi. Ydinajatuksen mukaan moraaliperiaate on hyväksyttävä, jos muut ihmiset eivät voi sitä perustellusti hylätä. Teorialla on yhteyksiä deliberatiivisen demokraatian teoriaan, jossa päätöksentekoa edeltää tasapuolinen ja julkinen keskustelu. Rawlsin teorian tavoin Scanlon ei määrittele tiettyjä periaatteita, mutta antaa ajattelun apuvälineitä moraalii- ja oikeudenmukaisuuspohdintoihin.

Herne kirjoittaa selkeästi ja avaa käsitteistöä. Rawlsin oikeudenmukaisuusteoria on perustellusti kirjan keskiössä. Herne kantaa jo esittelemiään teorioita mukana niin, että huonomuistisemmankaan lukijan ei tarvitse selata kirjaa taaksepäin. Hänen tapansa kirjoittaa on mukansatempaava ja hän kuljettaa kirjassaan mukana teorioiden käytännön sovelluksia. Teos elää ajassa soveltamalla lopuksi esitettyjä teorioita maahanmuuttokysymykseen.

KAISA ISO-HERTTUA
TEOL. MAIST., HELSINKI

VILLE PÄIVÄNSALO
Maallinen oikeudenmukaisuus: Järkiliberalismin rajat ja rosoinen lähimmäisyys. Helsinki: Suomen Teologinen Kirjallisuusseura 2011. 242 s.

Ville Päivänsalo katsoo ajan olevan kypsä yhteisen, julkilaisutun globaalin oikeudenmukaisuuden rakentamiselle. Nykyiset maailman rakenteet vahingoittavat suurta osaa vähäosaisimmista, siksi niiden kor-

jaamisessa ei pitäisi olla ensisijaisesti kyse hyväntekeväisyydestä vaan oikeudenmukaisuudesta.

Maallinen oikeudenmukaisuus on kolmas kirja Päivänsalon Rawls ja oikeudenmukaisuus -tutkimuksissa. Ensimmäinen oli väitöskirja Rawlsin oikeudenmukaisuuskäsityksestä (2005), jota seurasi *Balancing Reasonable Justice* (2007), jossa Päivänsalo kehittää väitöskirjan teemoja eteenpäin. *Maallisen oikeudenmukaisuuden* näkökulma on uusi. Sen sijaan, että teoksessa olisi esitelty vain joitain kristillis-luterilaisia nykyajattelijoiden ja heidän suhdettaan Rawlsin käsityksiin, Päivänsalo esittää Rawlsin ajattelulle osittain vaihtoehdoisen kristillis-luterilaisiin perusteisiin kiinnittyvän maallisen oikeudenmukaisuuden käsityksen ja kommentoi esittämänsä teoriaa kymmenien ajattelijoiden avulla. Hän tekee tämän tarkastelemalla rawlsilaista reilua järkiliberalismia kriittis-konstruktivistisesti suhteessa sen keskeisiin filosofisiin vaihtoehtoihin ja lähimmäisenrakkaudesta juontuviin oikeudenmukaisuuspyrkimyksiin.

Teoksen läpileikkaava painopiste on viime vuosikymmenien länsimainen oikeudenmukaisuuskeskustelu. Keskeinen tavoite on kyseenalaistaa Rawlsin hahmottelema järkiliberalismin suuri kertomus keskiajasta nykypäivään. Päivänsalo nostaa keskusteluun kolme kristillis-luterilaisesta lähimmäisenrakkaudesta nousevaa oikeudenmukaisuuspyrkimystä, jotka ovat relevantteja rawlsilaisen reilun järkiliberalismin kriittis-konstruktivistisen tarkastelun kannalta. Ensimmäinen on Lutherin oma ajattelu, toinen Luterilaisen maailmanliiton (LM) piirissä esitetyt käsitykset ja viimeinen pohjoismaisten luterilaisten teologien näkemykset.

Päivänsalo luo kaksi käsitettä: LYK-viitekehys ja LaRATO-ydinosa, joista reilu järkiliberalismi ja lähimmäisenrakkautta yhdistävä oikeudenmukaisuuskäsitys keskeisesti rakentuvat. Katsomuksellinen viiteke-

hys sisältää lähimmäisenrakkauden, yhteistyön ja kertomuksellisuuden (LYK). Oikeudenmukaisuuskäsityksen ydinosa koostuu puolestaan viidestä käytännöllisestä ohjenuorasta: lainmukaisuus, reiluus, ansionmukaisuus, totuudellisuus ja oman tunnonmukaisuus (LaRATO). Päivänsalo myöntää, etteivät käsitykset ole todennäköisesti hyväksyttävissä yli kaikkien katsomusrajojen, mutta katsoo esimerkiksi ydinosan olevan yhtä perustellusti hyväksyttävissä kuin Rawlsin teorian keskeiset osat.

Ihmisoikeudet ovat yksi keskeinen osa maallista oikeudenmukaisuutta, mutta eivät sen ainoa ulottuvuus. Toinen maailmansota oli katastrofi monelle miljoonalle yksittäiselle ihmiselle mutta myös koko maailmalle. Sodan loputtua YK:n ihmisoikeusjulistuksessa pyrittiin kirjaamaan ja turvaamaan kaikkien ihmisten perusoikeudet, mutta julistus on niin laaja, ettei yksikään valtio onnistu sen noudattamisessa. Rawls pyrki ratkaisemaan ihmisoikeudet määrittelemällä ne luonnollisesta moraalista erillisinä poliittisina oikeuksina. Näin hän halusi varmistaa, että ihmisoikeuksien kannattajalta ei edellytettäisi uskonnollista tai metafyyssistä sitoutumista.

Päivänsalon mielestä Rawlsin lähestymistapa jättää edelleen aukkoja. Miten pitkälle riittää tällaisen lähestymistavan auktoriteetti? Mitä edellyttää reilu yhteistyö uskonnollis-metafyyssisesti minimalistien ja muiden kuten lähimmäisenrakkaudesta ja luonnollisesta moraalilaista ammentavien ihmisoikeuksien kannattajien välillä?

Maallisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta ihmisoikeudet on Rawlsia paremmin esittänyt Donnelly. Hän argumentoi väkivallan joissakin tilanteissa puolustavan ihmisoikeuksia, mutta toteaa toisaalta vuoden 2001 jälkeisen terrorismin vastaisen sodan horjuttaneen kansainvälisessä politiikassa ihmisoikeuksien toteutumista. Päivänsalo tähdentää, etteivät terrorismi ja sen vastainen sota ole lopul-

ta Donnellyn mukaan suurin uhka ihmisoikeuksille. Sen sijaan valtioiden kykenemättömyys puolustaa kansalaistensa oikeudenmukaista kohtelua ja hyvinvointia globaalissa markkinataloudessa on merkittävästi horjuttanut ihmisoikeuksien toteutumista.

Teoksessa lähimmäisenrakkauten ulottuvuus sidotaan taidokkaasti osaksi maallista oikeudenmukaisuuden käsitettä. Päiväsalo näkee sekä oikeudenmukaisuuden että lähimmäisenrakkauten olevan rosoisia käsitteitä. Maallisen oikeudenmukaisuuden lähestymistapa kytkeytyy lähimmäisenrakkauteen ainakin kahdella tavalla. Se tarjoaa laajan ja syvän viitekehysten oikeudenmukaisuudelle ja muistuttaa jokaisen omaatuntoa kaikkien lähimmäisten tarpeista. Minimalistinen katsomuksellisuus on perusteltua Rawlsin poliittisen liberalismien tapaan yksittäisissä käytännön tilanteissa, mutta ilman laajaa ja syvää katsomuksellista viitekehystä oikeudenmukaisuusharkinta jää nykyajan haasteiden edessä ponnettomaksi.

Oikeudenmukaisuus tarvitsee toimiakseen enemmän kuin käsitteen: ajattelun on kytkeydyttävä onnistuneesti johonkin syvällisempään katsomukseen. Albert Schweitzerin mukaan oikeudenmukaisuutta tukevan katsomuksellisuuden on oltava pohjimmiltaan sekä elämänmyönteistä että alkuvoimaista. Se ei tarkoita totuudellisuuden hukkaamista; totuudellisuus on välttämättömyydenä kyynistyneessä poliittisessa realismissa. Siksi totuudellisuuden vaatimus on sisällytettyinä jo maallisen oikeudenmukaisuus-mallin käytännölliseen LaRATO-ydinosaan. Jos totuudellisuus unohtuu, ei voida odottaa, että muitakaan oikeudenmukaisuuden ydinkriteereitä sovellettaisiin rosoisessa maailmassamme.

Vapaus ja järki eivät yksin riitä oikeudenmukaisuuden kriteereiksi. Rawls nosti näiden kahden lisäksi oikeudenmukaisuuden keskiöön reilouden. Päiväsalo käy läpi Rawl-

sin teorian vahvuudet ja toteaa oikeudenmukaisuuden mahdottomuuden ilman jonkinlaista reilouden, puolueettomuuden tai tasa-arvon käsitettä.

Päiväsalon maallisen oikeudenmukaisuuden malli rakentuu sille ymmärrykselle, että katsomukset vaikuttavat aina oikeudenmukaisuuskäsityksiin. Ei ole lopulta olemassa katsomuksista puhdasta oikeudenmukaisuutta. Siksi Päiväsalo sitoo rohkeasti oman maallisen oikeudenmukaisuuden käsitteensä syvällisempään vakaumukseen. Hän lähtee oletuksesta, että moniarvoisissa olosuhteissa hänen mallinsa ei voi olla kaikkien täysin hyväksyttävissä, mutta samalla siinä on monia elementtejä, jotka voivat nauttia laajaa hyväksyntää ja kohtia, jotka voivat käydä dialogia eri tavoin ajattelevien ja erilaisien käsitteiden opeoivien kanssa. Maallinen oikeudenmukaisuusteoria asettuu reilusti ja avoimesti dialogiin muiden katsomuksien oikeudenmukaisuusteorioiden kanssa.

KAISA ISO-HERTTUA
TEOL. MAIST., HELSINKI

GIANNI VATTIMO
A Farewell to Truth. New York: Columbia University Press 2011. 147 s.

Suomessakin vierailut italialainen filosofi Gianni Vattimo on niitä harvoja ajattelijoita, jotka yhä puhuvat avoimesti metafysiikan lopun värittämästä postmodernista. Tosin postmodernin käsite säilyttää hänen mukaansa mielekkyyden vain kun sitä tarkastellaan Heideggerin ja Nietzschen filosofian kautta. 2000-luvun suomalaisessa akateemisessa keskustelussa Vattimon nimi on noussut esiin lähinnä uskontoa – ja etenkin kristinuskoa – koskevien tulkintojen ja tutkimusten

yhteydessä. Tämä on toki ymmärrettävää, sillä uskonnon tarkastelu on saanut vuosien mittaan Vattimon ajattelussa yhä näkyvämmän roolin.

A Farewell to Truth -teoksessa (alkup. *Addio alla verità*, 2009) Vattimo jatkaa heikon ajattelun (it. *pensiero debole*) viitoittamalla tiellä ensisijaisina kohteinaan politiikka, uskonto ja etiikka. Kirjan ensimmäinen luku, *Beyond the Myth of Objective Truth*, kulminoituu ennen kaikkea politiikan filosofiaan. Toinen luku, *The Future of Religion*, palaa nimensä mukaisesti uskontoa käsittelevän problematiikan pariin. Viimeisessä *The End of Philosophy* -luvussa Vattimo tarkastelee filosofisia suuntaviivoja ja palaa samalla myös Hegelin pariin yllättävän lempein ottein.

Kirjan nimen mukaisesti sen keskiössä sijaitsee objektiivisen totuuden tavoittamattomuus: totuus on Vattimolle perin juurin inhimillinen konstruktio, ja totuus siten aina kytköksissä tulkintaan. Vattimon tapaa tarkastella nykyisyyttä ohjaa alun perin Foucault'n myöhäiskauden käsite aktuaalisuuden ontologia (*ontologie de l'actualite*, myös "nykyisyyden ontologia"). Tämän käsitteen Vattimo nostaa esiin teoksen alkuvaiheessa ja sen voi katsoa muodostavan oleellisen osan sitä työkalupakkia, josta käsin hän käy tarkastelemaan kirjan aihealueita.

Foucault katsoi, että Kant perusti kaksi kritiikin perinnettä, joihin moderni filosofia jakautuu. Ensimmäinen perinne kysyy "toden tiedon mahdollisuuden ehtoja" eli punta-roi ikuisten ja ajattomien totuuksien parissa. Tätä Foucault kutsuu totuuden analytiikaksi. Toinen perinne, jota Foucault nimittää nykyisyyden ontologiaksi, kysyy mikä on oma ajankohtamme ja mikä on nyt mahdollisten kokemusten alue. Se tutkii, kuinka vallitsevat asiaintilat ovat rakentuneet historiallisesti. Nykyisyyden ontologia merkitsee siis kriittistä tutkimusta, joka ymmärtää nykyisyyden kontingenttina. Tällöin nykyisyyttä tulee katsella kysyen, mitä siitä olisi tarpeellista muuttaa ja